

Recensie: Nergens anders is Micha Wertheims meest persoonlijke voorstelling en misschien wel zijn allerbeste

Micha Wertheim bewijst met het ingenieus geconstrueerde *Nergens anders* opnieuw dat hij een briljant conceptueel kunstenaar is. Toch beklijft vooral de persoonlijke wanhoop die aan het maken van deze voorstelling ten grondslag lag.

Micha Wertheim in *Nergens anders*. Gijsbert van der Wal

De Deense filosoof Søren Kierkegaard zei het al: het leven wordt voorwaarts geleefd, maar achterwaarts begrepen. Dat geldt ook voor veel werk van Micha Wertheim en zeker voor zijn reeks 'Anders'-voorstellingen. Die begon in 2016 met het even beroemde als beruchte *Ergens anders*, waarbij de cabaretier niet zelf aanwezig was. Vertwijfeling en verbijstering rimpelden door de zaal. Wat er die avond precies gebeurde, begreep je pas tegen het einde. Of op de fiets naar huis. Sommige mensen wilden niet op het kwartje wachten en vroegen woedend hun geld terug.

Elke dag het belangrijkste nieuws vanuit Amsterdam.

Tijdens de coronacrisis maakte Wertheim het volledig digitale *Niemand anders*, waarin het thuiszittende publiek zijn webcam aan moesten zetten om de avond alsnog samen te beleven. Na anderhalf uur rekening houden met het oog van anderen, en een zogenaamd mislukt gesprekje met een 'medebezoeker', bleek het allemaal een truc. We waren al die tijd alleen geweest. Het kippenvel ontstond pas tijdens het dichtklappen van de laptop. Alle puzzelstukjes vielen in een paar seconden op hun plek, net als tijdens de climax van films als *The Usual Suspects* of *The Sixth Sense*.

Maker versus publiek

Hoewel *Nergens anders* minder zwaar op een verrassing leunt dan zijn voorgangers zullen we het precieze (en zeer ingenieuze) concept niet verklappen. Dat is ook nergens voor nodig, want er valt voldoende om die hete brij heen te vertellen. Uiteraard gaat de voorstelling deels weer over de relatie tussen maker en publiek, dat dit keer zelfs om tegenspel gevraagd wordt.

Nina de la Parra doet momenteel iets soortgelijks in [Nina Speelt](#). Maar waar zij zich laat leiden door toeval en improvisatie houdt Wertheim de teugels juist zeer strak in handen. Hoewel hij toeschouwers ditmaal een échte gezamenlijke ervaring biedt, is die net als *Niemand anders* wel volledig door de kunstenaar geregisseerd. We kijken naar, figureren in en concentreren ons op een beleving die, daar gaan we weer, alleen achterwaarts volledig te doorgronden is.

De strakke teugels zijn meer dan een vormkeuze. Wertheim werkte altijd vanuit de gedachte dat de werkelijkheid een plaats is voor regels en duidelijkheid. Het theater liet je daaraan ontsnappen door willekeur en waanzin te faciliteren. De buitenwereld is de laatste jaren echter zélf ten prooi gevallen aan de waanzin, waardoor Wertheim houvast zoekt in harde afspraken. Daarin schuilt de ware vrijheid, die alleen de vier wanden rond het podium hem momenteel kunnen bieden. Als er zogenaamd iets onvoorziens gebeurt, wordt hij dan ook woest.

Geen cabaret

‘Verwacht geen comedy of cabaret’ waarschuwt de brochuretekst van *Nergens anders*. Die waarschuwing is terecht. Niet iedereen zal zin hebben om kaas te maken van de vooral in het begin verwarrende snippers theater, waarin Wertheim overigens zeer verdienstelijk acteert. Met enige zelfspot vertelt hij over iemand die de oudejaarsconference van Pieter Derks erg op prijs stelde, omdat hij zich tenminste ‘niet verstopte achter slimmigheden’, maar gewoon grappen maakte.

Toch heeft Wertheim duidelijk aandacht besteed aan de entertainmentwaarde van de collectieve zoektocht naar het zaadje van deze voorstelling. Hij is een uitstekende verteller, die een bijna-doodervaring, hij verliest onder water zijn gevoel voor richting, tot een spannend kampvuurverhaal maakt. Even geestig als vervreemdend is zijn ontleding van het concept heteroseksualiteit. Is het niet raar dat de meeste mensen op iemand van het andere geslacht vallen? Hun lichaam lijkt immers niet op dat van ons. Waarom voelen we dan toch zoveel aantrekkingskracht?

Je kunt zo’n omkering een slimmigheidje noemen, maar het dient wel degelijk een doel. Wertheim toont ermee aan hoe absurd het is dat contact tussen mensen louter nog mogelijk lijkt als ze elkaar volledig begrijpen. Hij verschuilt zich bovendien nergens achter. Integendeel. Het verhaal is onderdeel van de broeiende wanhoop onder deze voorstelling. Het gevoel dat het einde van alles dat hij vanzelfsprekend vindt en liefheeft met rasse schreden dichterbij komt.

Wertheim heeft zich vaak verzet tegen het idee dat je engagement alleen kunt gieten in geheven vingertjes of rechtstreekse analyses van misstanden. *Nergens anders* is misschien wel het beste en zeker het meest persoonlijke argument dat hij daar ooit voor gaf.